

УДК 347.122

Цивілістика;

Ходєєва Н. В.,

кандидат юридичних наук,

ст.викладач кафедри цивільного права і процесу

(Харківський національний університет

внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ ПРО СТАН СВОГО ЗДОРОВ'Я

У статті розглядаються проблемні питання що виникають при здійсненні права на інформацію про стан свого здоров'я у зв'язку з існуванням розбіжностей у законодавчо встановленому віковому цензі фізичних осіб, яким надається право на отримання інформації про стан свого здоров'я.

Ключові слова: суб'єкт права, інформація, стан здоров'я, здійснення суб'єктивного права, колізії, віковий ценз.

В статье рассматриваются проблемные вопросы, возникающие при осуществлении права на информацию о состоянии своего здоровья в связи с существованием разногласий в законодательно установленном возрастном цензе физических лиц, которым предоставляется право на получение информации о состоянии своего здоровья.

Ключевые слова: субъект права, информация, состояние здоровья, осуществления субъективного права, коллизии, возрастной ценз.

The article deals with the problematic issues arising in the exercise of the right to information on the state of his health in connection with the existence of

discrepancies in the statutory age limit of individuals who are entitled to receive information about their health.

Key words: subject of law, information, state of health, exercise of subjective law, conflict, age qualification.

Вступ. Особливості та порядок здійснення такого суб'єктивного права, як право на інформацію про стан свого здоров'я, є досить вагомим для його розуміння. Своє підтвердження це знаходить у тому, що задоволення потреб фізичної особи в інформації про стан свого здоров'я відбувається не внаслідок існування цього права а внаслідок вчинення певних дій, які мають бути спрямовані на перетворення його правомочностей, які характеризують зміст даного права на реальне їх здійснення. Отже, практична цінність будь-якого права особи – це здатність перетворення можливостей, визначених у нормах права (зміст права), у реальність.

Постановка завдання. Метою цієї статті виявлення розбіжностей у законодавчо встановленому віковому цензі фізичних осіб, яким надається право на отримання інформації про стан свого здоров'я.

Результати дослідження. Як зазначив Готтліб Гуфеланд, право ніколи не сприймається органами чуття безпосередньо, тільки через його здійснення, тільки завдяки тому, що воно здійснюється [1]. Н. В. Безсмертна слушно зазначила, що значущість суб'єктивних прав полягає в їх реальності, тобто можливості реального здійснення певних повноважень, які впливають зі змісту того чи іншого конкретного суб'єктивного права [2]. Проф. І. В. Жилінкова вважала, що в реальному житті формально мати право та набувати можливості реалізувати закладені в ньому правомочності – не завжди однакові явища, тому самостійного значення набуває процес здійснення (реалізації) суб'єктивних цивільних прав, тих правомочностей, які становлять його сутнісний, змістовний елемент [3].

Однак здійснення певних повноважень, які впливають зі змісту права, не може відбуватись безладно, невпорядковано та спонтанно. Саме тому законодавцем ставляться певні вимоги, які є обов'язковими для їх урахування при здійсненні права як на інформацію про стан свого здоров'я, так і на її носії. Тобто здійснюється втілення норм права у діяльність суб'єктів права на інформацію про стан свого здоров'я шляхом дотримання: заборон, використання суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків – правореалізація [4], а також вимог етики, засад розумності і справедливості, таємниці, професійних обов'язків.

Здійснення права на інформацію про стан свого здоров'я є досить складним процесом, що протікає в часі. У ньому беруть участь не тільки сторони, носії суб'єктивних прав і обов'язків, а й держава в особі різних органів: правотворчих, правовиконавчих, правозастосовних. Також однозначно здійснення права на інформацію про стан свого здоров'я є неможливим без наявності певної діючої системи охорони здоров'я та інформації, яка втілює його в життя та перетворює її зі сфери належного у сферу суцього.

Як зазначається в юридичній літературі, на існування наукової проблеми вказує наявність протиріч між сферами «належного», «суцього» та «знань про суще та належне» [5, с.42].

Суще (*ὄντος*) з грецької перекладається, як те, що існує (є) [6]. У свою чергу суще, відповідно до здійснення права на інформацію про стан свого здоров'я, – це те, що є насправді, це готова правова реальність, відображена в нормах права, які є обов'язковими для врахування при здійсненні вищезазначеного права. Належне (належний), відповідно до Академічного тлумачного словника – це те, що повинно бути [7], це ідеальна конструкція майбутнього, необхідної правової реальності. У правовій сфері завжди піднімалися та зіставлялися питання «як є» і «як має бути», проводився аналіз взаємозв'язку, взаємоузгодження, а також наявного неспівпадіння в

існуючих правових нормах суцього і належного. З метою визначення неспівпадіння суцього і належного в здійсненні права на інформацію про стан свого здоров'я, необхідно здійснити аналіз сутності суцього та належного при розгляді питань щодо здійснення даного права, враховуючи попередній аналіз науковців у галузі цивілістики та охорони здоров'я, а також існуючу практику в здійсненні права на інформацію про стан свого здоров'я – сфера «знань про суще та належне».

Отже, право фізичної особи на інформацію про стан свого здоров'я закріплене у Законі України «Про захист персональних даних», ЦК України, в Основах законодавства України про охорону здоров'я та інших нормативно-правових актах, є позитивним правом, що здійснюється особою самостійно чи на професійній основі через професіоналів.

Здійснивши певний аналіз ст. 285 ЦК України, (ст. 39 «Основ законодавства України про охорону здоров'я»), маємо вагомі підстави вказати на розбіжностей та неузгодженості між ними та іншими нормами права, встановленими як ЦК України, так і існуючим законодавством України, які забезпечують правове регулювання такого суб'єктивного права, як право на інформацію про стан свого здоров'я, а саме:

- існує розбіжність між ч. 1 ст. 285 ЦК України і ч. 2 ст. 284 ЦК України «Право на медичну допомогу», в якій зазначено, що фізичній особі, яка досягла чотирнадцятирічного віку, надається право на вибір лікаря та вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій.

Колізія між ними полягає в тому, що право на отримання достовірної та повної інформації про стан свого здоров'я, у т. ч. на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються її здоров'я (ч. 1 ст. 285 ЦК України) надається саме повнолітній особі, у свою чергу особа, яка досягла чотирнадцятирічного віку та звернулася за наданням їй медичної допомоги, має право самостійно обирати лікаря та методи лікування відповідно до рекомендацій лікаря, якого вона обере. Тобто складається

певна ситуація, відповідно до якої чотирнадцятирічна особа не може отримати інформацію щодо стану свого здоров'я у зв'язку з тим, що вона у цьому віці є недостатньо зрілою як фізично, так психічно і соціально, тобто готовою до об'єктивного сприйняття інформації про стан свого здоров'я, але є готовою до здійснення права на вибір лікаря та методів лікування відповідно до його рекомендацій.

Дана колізія також зазначена на офіційному веб-порталі судової влади України, а саме заступником керівника апарату Лохвицького районного суду Полтавської області, де вказується на «необхідність внесення змін до чч. 2, 3 ст. 284 ЦК України й викладення їх таким чином: ч. 2 ст. 284 ЦК України: «Повнолітня дієздатна фізична особа, яка звернулася за наданням їй медичної допомоги, має право на вибір лікаря та вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій», та ч. 3 ст. 284 ЦК України: «Надання медичної допомоги повнолітній дієздатній фізичній особі провадиться за її згодою» [8];

- встановлені розбіжності у віковому цензі фізичних осіб, яким надається право на отримання інформації про стан свого здоров'я, а саме, ч. 1 ст. 285 ЦК України (ч. 1 ст. 39 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я») з ч. 4 ст. 7 Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» [9].

Так, у Законі України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» йдеться про те, що медичний працівник має право передати інформацію про стан здоров'я до досягнення особою 14-річного віку її батькам чи іншим законним представникам. Отже, інформація про наявність ВІЛ-інфекції у особи буде надана їй у разі досягнення нею чотирнадцятирічного, а не вісімнадцятирічного віку, як це встановлено за загальним правилом. На наш погляд, законодавець вказав на надання

інформації особі, яка досягла чотирнадцятирічного віку, щодо наявності у неї ВІЛ-інфекції, у зв'язку з існуванням певних законодавчо встановлених випадків, відповідно до яких фізична особа набуває повної дієздатності з чотирнадцятирічного віку, наприклад, шляхом укладання шлюбу (відповідно до ст. 23 СК України [10, с.11]).

Як зазначила М. В. Антокольська, непоінформованість однієї із зазначених осіб про наявність у другої особи тяжких захворювань, наприклад таких, як: ВІЛ, інфекція, туберкульоз тощо, може призвести до непоправних наслідків [11]. Вважаємо за доцільне у разі виявлення у чотирнадцятирічної особи ВІЛ-інфекції передавати інформацію про стан її здоров'я не лише безпосередньо їй, а і її батькам, у зв'язку з тим, що така особа не завжди сама може усвідомлювати складність даної хвороби, а також не в змозі самостійно здійснити весь комплекс дій, направлених на лікування цієї хвороби;

- існують розбіжності у віковому цензі фізичних осіб, яким надається право на отримання інформації про стан свого здоров'я в ч. 1 ст. 285 ЦК України та ст. 30 СК України «Взаємна обізнаність наречених про стан здоров'я». Як вже було зазначено вище, фізична особа може укласти шлюб з чотирнадцятирічного віку за рішенням суду, в результаті чого набуває повної дієздатності (відповідно до ст. 23 СК України), що призводить також до певних розбіжностей між ч. 1 ст. 285 ЦК України та ст. 30 СК України.

Відповідно до ст. 30 СК України, наречені (які подали заяву про реєстрацію шлюбу до органу реєстрації актів), зобов'язані повідомити один одного про стан свого здоров'я. Тобто чотирнадцятирічна особа може отримувати інформацію про стан свого здоров'я (відповідно до медичного обстеження наречених) з метою повідомлення її особі, з якою хоче укласти шлюб. Проте тут слід визначити додаткову умову, а саме: подання заяви про реєстрацію шлюбу.

Отже, на основі вищевикладеного та беручи до уваги можливість отримання фізичною особою повної дієздатності з чотирнадцятирічного віку,

а також з метою усунення існуючих колізій, вважаємо за доцільне внести зміни саме в ч. 1 ст. 285 ЦК України, закріпивши в ній право на отримання інформації про стан свого здоров'я фізичними особами, які досягли чотирнадцятирічного віку, але цим самим не обмежити право на отримання інформації про стан здоров'я дітей та підопічних батьків (усиновлювачів), опікунів та піклувальників.

Недопущення обмеження в праві на отримання інформації про стан здоров'я дітей та підопічних батьків (усиновлювачів), опікунів та піклувальників полягає в наступному: незважаючи на те, що неповнолітні особи і володіють вже певним обсягом дієздатності (наприклад, самостійно можуть розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами), однак переважно самі себе не забезпечують, тобто нездатні брати на себе зобов'язання щодо сплати як вартості медичних послуг, так і медикаментів, необхідних для проведення певних методів лікування, а тим більше володіти необхідним обсягом знань, необхідних для визначення необхідності надання їй медичної допомоги, та захисту своїх особистих немайнових прав при медичному втручанні. Це ще раз вказує на наявність певного, але не необхідного обсягу цивільної дієздатності у неповнолітніх осіб щодо здійснення ними як права на медичну допомогу, так і права на інформацію про стан свого здоров'я.

Зазначене також можна підтвердити й тим, що обґрунтовано довів М. О. Стефанчук: що здійснення суб'єктивних цивільних прав можливе та має відбуватись за таких основних умов: а) особа повинна бути наділена необхідною цивільною правоздатністю; б) особа повинна бути наділеною необхідним обсягом цивільної дієздатності; в) поведінка щодо здійснення своїх цивільних прав має відповідати принципам здійснення суб'єктивних цивільних прав [12]. Тож за доцільне внести зміни саме в ч. 1 ст. 285 ЦК України, а ч. 2 ст. 285 ЦК України, де закріплено право на інформацію

про стан здоров'я дитини або підопічного батьків (усиновлювачів), опікунів та піклувальників, – не змінювати.

Висновки. На підставі вищевикладеного та для усунення колізій у чинному законодавстві України, а саме ст. 285 ЦК України (ст. 39 Закону України «Основи законодавства про охорону здоров'я»): у ч. 2 ст. 284 ЦК України «Право на медичну допомогу»; ч. 4 ст. 7 Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ»; ст. 30 СК України «Взаємна обізнаність наречених про стан здоров'я», в яких передбачається надання інформації про стан здоров'я з чотирнадцяти років, доцільно було б закріпити однаковий віковий ценз щодо осіб, які мають право на отримання інформації про стан свого здоров'я (здоров'я нареченого), а саме – 14 років.

Отже, розбіжності між суцим і належним з приводу законодавчо встановленого вікового цензу фізичних осіб, яким надається право на отримання інформації про стан свого здоров'я, виникають на основі подвійності права як соціального явища, та відсутності чіткої узгодженості норм права – як цивільного, так і права у сфері охорони здоров'я, та безпосередньо між ними. Сутність подвійності полягає в тому, що за функціональним призначенням право на інформацію про стан свого здоров'я виступає регулятором як суспільних відносин взагалі, так і відносин у сфері охорони здоров'я, але водночас є і формою даних відносин, результатом їх регулювання, формою існування суспільства як діяльності людей, як у соціальній, так і в медичній сферах. Це вказує на відсутність повного збігу між загальним регулятором (нормами права) і фактичними відносинами, які склалися як у суспільних відносинах, так і у відносинах, пов'язаних зі сферою охорони здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hufeland G. Neue Darstellung der Rechtslehre vom Besitz. – Giessen: bei Georg Friedrich Tasche, 1815. – SS. 8–9.
2. Право власності в Україні : навч. посіб. / О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, О. А. Підпригора та ін. ; за заг. ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 816 с.
3. Жилінкова І. В. Особливості здійснення суб'єктивних цивільних прав // Вісник Академії правових наук України : зб. наук. пр. – Х., 2012. – № 1. – С. 100–107.
4. Правореалізація// .-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>
5. Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів : моногр. – Х. : Діса плюс, 2013. – 552 с.
6. Онтологія. – Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F>.
7. Академічний тлумачний словник : належний. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/nalezhnyj>.
8. Петренко В. Здійснення права фізичної особи на інформацію про стан свого здоров'я у цивільному та сімейному законодавстві України // Офіційний веб-портал судової влади України, 03 березня 2013. – Режим доступу : <http://old.court.gov.ua/sud1617/news/25257/>.
9. Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ : Закон України від 12.12.1991 р. № 1972-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1972-12>.

- 10.Сімейний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 2 листопада 2016 р. : К. : Палівода А. В., 2016. – 108 с.
- 11.Антокольская М. В. Семейное право. – М., 1999. – С. 116.
- 12.Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав : автореф. дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.03 / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 2006. – 20 с.